

*Jsme profci s desetiletými
zkušenostmi z terénu*

Péče o stromy po výsadbě

aneb co může udělat každý z nás na procházce

TEXT: Lenka Dočkalová
FOTO: Anežka Aubrechtová,
Pavel Ovsík, Lenka Dočkalová

Před devíti lety jsem spoluorganizovala konferenci Zodpovědná firma. Mimo jiné tam vystupovala i Martina Pavelková, zakladatelka neziskovky Sázíme stromy, z. ú. Působila jako malá, křehká holka, u které by kdekdo podle zjevu a hlasu pochyboval, jestli je vůbec plnoletá. Bylo jí tenkrát 37. A protože mi byla sympatická, téma sázení stromů taky a cítila jsem podobnou chemii, při loučení jsem jí řekla osudovou větu: „Jestli někdy budeš chtít s něčím pomoci, ozvi se, ráda pomůžu.“ Po třech měsících se Martina opravdu ozvala. A já pomohla... a zůstala dodneška.

SÁZÍME STROMY UŽ PO DESÁTÉ

Letos jsme v Sázíme stromy oslavili 10. narozeniny a podle mého vděčíme za úspěch i naší velké konzistenci. Od začátku máme jasno, že sázíme tam, kde je to potřeba a neřeší to zákon (nefinancujeme například náhradní výsadby nebo obnovu lesů). Sázíme stromy a keře do krajiny, obnovujeme stromořadí kolem polních cest, remízky, biokoridory... A to vše ve spolupráci s obcemi (poskytují pozemky), firmami (většinou výsadby financují) a dobrovolníky, kteří pod vedením našich koordinátorů stromy a keře vysadí. Za ty roky se k Sázíme stromy přidala hromada lidí. Z malé neziskovky o deseti lidech jsme dorostli do organizace, která má 90 koordinátorů po celé republice, za sebou více než 1100 sázení, na kontě 28 tisíc stromů, 21 tisíc keřů a 22 tisíc zapojených dobrovolníků. A taky pár slepých uliček, poznání, uvědomění. Jako to o povýsadbové péči.

VYMYŠLENÉ JSME TO MĚLI HEZKY

Jsme postavení na hodnotách a jedna z těch klíčových je JEDNODUCHOST. Na začátku jsme si mysleli, že prostě budeme sázet a na povýsadbové péči se domluvíme s obcí. Takové win-win. My seženeme peníze a zajistíme výsadbu, obec tuto fázi bude mít bez práce a nákladů, ale zaváže se k další péči o stromy. Zdálo se to jednoduché a jasné. A někde to tak i fungovalo, ale... všimli jste si, jak často vypadají stromy kolem cest?

Že polámané kotvení stromu víc škodí, než prospívá? Že když nikdo nepovolí vázací pásku, kterou je strom ke kůlu připevněn, strom to doslova uškrtí? Že když je naopak páska uvolněná, tak se strom dře o kůl, poškodí to kůru a tím se do stromu mohou dostat nemoci? No není to bohužel výjimečný pohled a netýká se jen určité části naší republiky.

SÁZÍME JAKO O ŽIVOT

Někteří lidé z oboru tvrdí, že jsme se tu v Čechách zbláznili. V nevídané míře se u nás za posledních asi pět let rozmohlo sázení ve velkém. Sázíme jako o život, pár let zpátky dokonce školkaři hlásili, že zájem tak vzrostl, že dochází stromky k prodeji. Logicky tedy přichází i další otázka – když tolik sázíte, kdo se o to bude starat? Podívejte se, jak pak ty neopéčované stromy dál vypadají a někdy vyloženě živoří. Opravdu to všichni dělají tak poctivě, jak se k tomu zavážou?

NÁVOD TAKY NEPOMOHL

No popravdě, než jsme v Sázíme stromy dospěli k závěru, že je do tématu povýsadbové péče potřeba se více opřít, zkusili jsme ještě mezivariantu – vytvořit a poskytnout majitelům pozemků detailní, ale lidsky napsaný návod, co kvalitní povýsadbová péče znamená a jak ji zajistit. Účel to ale na mnoha místech nesplnilo. A protože v Sázíme stromy cítíme velkou

zodpovědnost za všechny dary, díky kterým můžeme další stromy a keře do krajiny doplňovat, nedalo nám to spát a přemýšleli jsme, co s touthle neutěšenou situací dál.

CO MŮŽEME JEŠTĚ UDĚLAT?

Tím, že naši koordinátoři jsou běžní občané rozeseťi po celé republice, nadšenci pro přírodu, kteří chtějí nějak přispět a vedle své běžné práce nebo při mateřské zorganizují v místě svého bydliště výsadbu, tak už z principu nemáme možnost zajistit povýsadbovou péči my sami. Neumím si představit, jak by běžný člověk zajistil například závlivku, když každý strom potřebuje několikrát ročně ideálně 50 litrů vody. Nebo odborný řez stromů – jedna věc je komparativní řez při výsadbě, ten naši koordinátoři umí, ale výchovné řezy v dalších letech už jsou „vyšší dívčí“. Hlavně je to ale kontinuální práce a je důležité, aby se ke stromům vracel člověk, který ví, co a proč se tak či onak řezalo loni, jak na to letos navázat a co si jak připravit letošním řezem na příští rok. Otázka tedy zněla – co můžeme pro povýsadbovou péči udělat víc?

VĚCI SE NÁM PROSTĚ DĚJÍ

Na chvíli teď odběhnu od povýsadbové péče. Musím se totiž ještě zmínit o jednom zajímavém jevu, který v Sázimě stromy pozoruji už celých devět let. Tak nějak se nám totiž dějí věci, které si přejeme. Trvá to většinou pár měsíců a pak se to, o čem jsme začali mluvit, prostě stane. Třeba si přejeme extra finance na nějaký nový projekt a ony se objeví. Nebo bychom se rádi konferencí nejen účastnili jako posluchači, ale cítíme, že je na čase někde i vystoupit. A přistane přesně taková nabídka. Ne že bychom zatím čekali na gaučičku se založenýma rukama, ale celé se to děje v jakémsi plynutí, bez extrémního úsilí. Osobně si to vysvětluji tak, že se de facto od začátku, a od roku 2020 vědomě, hlásíme k tyrkysovému fungování organizace, což přitahuje srdcaře s čistým záměrem... A to přitahuje ty správné synchronicity.

TYRKYSOVÉ STROMY

A jak se u nás to tyrkysové fungování projevuje? Lidsky řečeno, máme velmi plochou strukturu, vlastně nemáme šéfy. A taky nemáme ředitele. Teda vlastně máme – na papíře, v obchodním rejstříku, to ano. Když se nějaký dárcce nebo kdokoli zvenku ptá na ředitele, víme, za kým jej poslat. Ale mezi sebou Martinu označíme jako ředitelku, jen když ji chceme poškádlit. Jak fungovat sebeřídícím způsobem, by vydalo na další článek. Tyrkysové fungování má ale další charakteristické rysy. Jedním z nich je celistvost. Člověka bereme se vším všudy. Nejen jeho zápal, organizační schopnosti nebo mnohaleté zkušenosti z oboru. Spolu s dotyčným přijímáme například i jeho výbušnost, potřebu všechno komentovat, velkou, náročnou rodinu nebo neschopnost napsat pár vět bez hrubek. A je

to velmi úlevné nemuset své nedostatečné já skrývat s obavou, že na to někdo přijde, nedej bože mě vyhodí z práce. Poslední aspekt tyrkyssu, o kterém se chci zmínit, jsou evoluční cíle. Je to o tom, že vedení organizace „pustí“ své jasné představy, kam se má organizace posouvat. Místo předvídaní budoucnosti vnímá, čím se organizace sama chce stát, jaké cíle chce naplnit. Kam ji to táhne, v čem je energie.

POVÝSADBOVÁ PÉČE JAKO TEAMBUILDING

No a přesně takovému našeptávání jsme naslouchali, a proto se nám téma povýsadbové péče opět vrátilo na stůl a my opustili myšlenku, že ji necháme čistě na obcích. Přišlo to v době, kdy jsme proces a kvalitu výsadeb měli nastavené, takže mentální kapacitu jsme mohli nasměrovat k povýsadbové péči. Než ale popíšu detaily k samotné povýsadbové péči, chci se podělit o fascinující vývoj. V momentě, kdy jsme se rozhodli do tohoto tématu jít, přišel nám nečekaný dar, který jsme mohli využít, „na co chceme“. V dalším roce se začaly objevovat první granty právě na povýsadbovou péči a o rok později přišla dokonce zakázka od jedné velké firmy natočit profi video pro jejich zaměstnance na téma, „co může každý z nás udělat pro strom, když jde třeba jen na procházku kolem“. Paralelně s tím zjišťujeme, že mnoho obcí by uvítalo, kdyby se jim o stromy postaral někdo externě. Na stole máme pro letošní rok rozpracované pilotní projekty, jak do povýsadbové péče více zapojit firmy a nabídnout jim tak možnost teambuildingu nejen v březnu, dubnu, říjnu a listopadu, kdy se sází, ale třeba i v teplejších měsících, kdy to člověka ven láká více.

CO MŮŽE UDĚLAT KAŽDÝ Z NÁS NA PROCHÁZCE

Zatím jsou ale teambuildingy na povýsadbovou péči v plenkách. A obce na dostatečnou péči často nemají dost pracovníků nebo jsou natolik zavaleny povinnostmi, že na ni prostě zapomenou. Je ale spousta věcí, které může udělat i každý z nás, když jdeme třeba o víkendu někam na procházku. Tak proč nepřidat ruku k dílu? Vždyť stromy jsou tu pro nás pro všechny, a kdyby každý z nás jednou za rok pomohl i jen jedinému stromu... Pojdme se mrknout na pár konkrétních tipů.

1. KOTVENÍ JAKO OPORA PRO STROMY I PLETIVO

Kotvení, tedy kůly, ke kterým je strom uvázaný, plní dvojí funkci. Jednak zajišťují strom, aby pevně stál na místě, ve větru se neviklal a mohl si pohodlně vytvořit nový kořenový systém, o který částečně při přesazení ze školky na nové místo přišel. To trvá prvních pár let a mohlo by se zdát, že po třech letech už je kotvení zbytečné. Ale – druhá důležitá funkce je, že kůly drží ochranu proti okusu. A ta by zejména

Nová výsadba u polní cesty v Poříčanech

u ovocných stromů měla na místě vydržet až 10 let. Pro zvěř je kůra mladých ovocných stromů vyložena pochoutka. Je tedy důležité, aby kůly v zemi pevně držely, nebyly vyviklané, zlomené, nedej bože ve stavu, kdy kůl visí na mladém stromku. Vyviklaný kůl se můžeme pokusit zatlouct třeba pomocí většího kamene. Zlomený kůl (tedy jeho pevnou část) necháme v zemi už kvůli uchycení pletiva, příp. lepší viditelnosti stromu, jen zabezpečíme, aby neublížoval stromu. Zkontrolovat můžeme i to, aby kůl nikde neodíral kůru stromu. A pokud tomu tak je, můžeme povolit úvaz nebo vypodložit toto místo trsem suché trávy.

2. ÚVAZEK TAK AKORÁT

Úvazek slouží k tomu, aby držel strom u kůlu a zamezil pohybu ve větru. Už při výsadbě uvazujeme strom relativně pevně, to je v pořádku. Jak strom roste a sílí, je potřeba úvazy pravidelně kontrolovat a povolovat, aby se strom nezačal škrtit. Tohle je fakt velký problém, zarůstající úvaz může strom opravdu doslova uškrtit a strom uhynie. A že je těchhle případů v terénu vidět dost! Fakt je, že nožik v kapse, pro fajnšmekry i výbava typu kladívko, by se na takovou opečovávací procházku hodil. Dobře může opět posloužit i kámen. Pásku v takovém případě můžeme povolit, a pokud to technicky nejde, tak alespoň odstranit. Pořád lepší žádná páska než škrticí. Určitě je pak ale fajn dát vědět majiteli, ať vaši péči a snahu dotáhne, a je-li to žádoucí, nový úvaz na místo doplní. V nepořádku je ale i případ, kdy je úvaz příliš volný – strom se může viklat, jako by ani žádný úvaz neměl – pak je vhodné úvazek zkrátit a utáhnout. Nebo alespoň vyplnit prostor mezi úvazem a kůlem suchou trávou. Vlastně vytvořit takový přírodní nárazník.

3. OCHRANA PROTI OKUSU... I LIDSKÉ LHOSTEJNOSTI

Pletivo slouží jako ochrana proti poškození. Ve městě se někdy používá, aby strom nepoškodil křovinořez při obsekávání trávy, aby si psi neznačkovali teritorium na stromek, a také jako prevence vandalizmu. Víc je však potřeba ve volné krajině, zvláště když jsou kolem jen samá pole. Zvěř nemá co žrát, a tak se často pustí do stromků, zpestří si jídelníček. Je důležité, aby bylo pletivo dobře upevněno, aby se nehýbalo nahoru ani dolů, nikde nezarástalo, neškrtilo a neřfelo – poraněním kůry pak mohou do stromu vnikat nemoci. Občas je taky deformované, tak je fajn pokusit se jej narovnat, ať co nejlépe plní svou funkci. K upevnění pletiva ke kůlu můžeme použít hřebíček, drátek, provázek... fantazii se meze nekladou, hlavně když to splní účel!

4. ZÁVLAHOVÁ MÍSA – IDEÁLNÍ PRO DĚTI

U mladých stromků je důležité, aby kolem sebe měly závlahovou mísu. Můžeme si to představit jako takovou malou hradbu, která zamezí odtékání vody pryč, když strom zaléváme. Měla by být tak velká, aby udržela minimálně dva kýble vody, lépe více. Na výsadbách dáváme instrukci „jako kolo od traktoru“. Po pár letech od výsadby bývá často mísa rozpadlá, zarostlá, tráva pak odebírá stromu hodně vody i živin. Proto strom uvítá, když mu někdo závlahovou mísu opraví a vypleje. Je to skvělá činnost pro děti – trhání, budování, voda... Použít se dá všechno, co najdeme v okolí. Kameny, drny trávy, vše, co nám pomůže vytvořit hráz, která bude držet vodu. Ideální je

pak mísu okopat a vyplít, ale i obyčejné vytrhání trávy rukama stromu pomůže.

5. MULČ ZABRÁNÍ ODPARU

Mohlo by se zdát, že vypletá závlahová mísa a holá půda je pro strom horší, že hlína dřív vyschne. Ale jak to tak bývá, zdání někdy klame. Když závlahovou mísu vyplejeme, čímž odstraníme či narušíme kořínky plevele, přeruší se tím kapilarita – voda přestane vzlínat a odpařovat se. Takže vrchních pár centimetrů půdy je suchých na troud, ale dole se vlhkost drží. Pomocí udržení vody může také osetí závlahové mísy bylinami – to už je ovšem pro strom super servis a v terénu se vidí výjimečně. Službu vykoná i mulč a tady opět můžeme pomoci my. Vhodný materiál k mulčování je tráva, seno nebo sláma. Takže když vyplejeme mísu a vysteleme ji vytrhanou trávou, udělá to službu. Jen pozor, ať trávu nedáváme přímo ke kmínku, tím se podporuje rozvoj hub a v krajním případě by mohl stromek uhnít.

6. VLHKOST PŮDY – BEZ VODY TO OPRAVDU NEJDE

Abychom zjistili, jestli je půda dostatečně vlhká, museli bychom se dostat hlouběji do země – aspoň 20 cm. Lopatkou či malým rýčem zjišťujeme vlhkost na okraji závlahové mísy, ať nepoškodíme kořeny. A pokud takovouto nadstandardní výbavu nemáme, můžeme se aspoň mrknout, jestli strom nemá povadlé listy. Asi většinu z nás už se někdy stalo, že nám doma kytky na okně začala svěšovat listy a vyložené žadonila o vodu. Strom v krajině se chová stejně. Máme-li kyblík, PET lahev či jinou nádobu, potok v dosahu a odhodlání, stromu v takovém případě prospěje minimálně 20 litrů vody, v horkých letních dnech klidně dvojnásobek. Anebo dát vědět majiteli, ať závlivku zajistí.

(O NAOPAK NEDĚLAT?)

Vše výše popsané můžeme dělat kdykoli a jakkoli často. Jsou ale věci, do kterých bychom se pouštět rozhodně neměli. Typicky je to oprava nedostatečného řezu, snaha o zapěstování stabilní koruny, odstranění výmladků. To je potřeba nechat na odborníkovi a nejlepší, co můžeme udělat my, je dát o těchto nedostatcích informaci majiteli. Kromě přehuštěné korunky a výmladků je fajn nahlásit třeba i to, když strom evidentně živoří – má malé přírůstky, povadlé či zkroucené listy, poškozenou kůru, najdete na něm škůdce... zkrátka když se stromu očividně nedaří dobře a potřebuje pomoc. Ideální je vše detailně nafotit a informovat majitele.

JAK ZJISTÍM MAJITELE?

A jak zjistit, komu ta výsadba vlastně patří, komu o případných nedostatcích dát vědět? Dnes už to je jednoduché, mobil má většinou v kapse každý. Existuje více aplikací, které vám rovnou ukážou, kde stojíte, jaké je číslo pozemku a nabídnou proklik na zjištění majitele. Například Katastr v kapse. Nebo najdete dané místo

na ikatastr.cz – doporučuji leteckou mapu a mít zapnutou GPS funkci. Jednou z ikoněk je „Info z katastru nemovitostí“... a máte majitele.

HURÁ NA PROCHÁZKU!

Nezbývá než na závěr popřát stromům dobré počasí, svědomité majitele a laskavé, nelhostejné lidi procházející kolem. Třeba s nožičkem v kapse a petkou a provázekem v baťožu. Frajeři z něj vykouzlí i malý rýček, kladívko a pár hřebíčků. To pak bude o stromy královsky postaráno a poděkuje nám nejen samotný strom, ale i půda a zvířecí drobtina žijící kolem. A za pár let i naše děti a vnoučata. Kdo řekl to moudro, že planetu jsme nezdedili od našich předků, ale vypůjčili jsme si ji od našich dětí? Tak hurá na procházku!

www.sazimestromy.cz

Video – Jak o stromky po výsadbě pečovat aneb co může udělat každý z nás na procházce:

Výsadba stromořadí kolem polní cesty v Dobroslavicích

Martina Pavelková – zakladatelka Sázíme stromy

Naše výsadba po šesti letech

